

vían a todo el mundo. Los consulados fueron una herramienta colectiva en manos de una minoría.

En definitiva, si con la modernidad la idea de familia se ha secularizado para dejar paso al reino del individualismo, esto no debería adulterar nuestro punto de vista a la hora de considerar la notable influencia que esa institución tuvo en la construcción de la sociedad colonial en el Antiguo Régimen. Como describe Jesús Turiso en su obra *Comerciantes españoles en la Lima borbónica*, la oligarquía limeña del siglo XVIII funcionaba con patrones matrimoniales y redes familiares; la embrionaria burguesía se emparentaba socialmente con la élite virreinal a través de la familia, sustentada en el matrimonio. De esta forma, los consulados de comercio en la América colonial, verdaderos enlaces de redes, no escapaban a esta estructura.

Cuando en la actualidad advertimos cómo impera, por un lado, la desesperada inmigración y, por otro, el preocupante individualismo colectivista, *Comercio y poder en América colonial* resulta una valiosa aportación a la reconstrucción de esas corporaciones ultramarinas y la mentalidad de sus actores principales. Algunos comerciantes emigrados a América llegaron a mejorar su posición social, en parte gracias a su actividad profesional, pero también dadas las inquietudes políticas y el poder adquirido a través de las redes de los consulados. En el camino, el saldo humano fue trágico. Para entonces, Cervantes ya había escrito (citado por Turiso):

América: refugio de los desesperados de Europa.

Nicolás Barbieri

Universitat Autònoma de Barcelona

LLUCH I MARTIN, Ernest

Apunts sobre economia i cultura. Articles de «Serra d'Or».

Barcelona: Pòrtic, 2002

El llibre recull alguns dels articles que Ernest Lluç i Martin va publicar a la revista *Serra d'Or* entre els anys seixanta i el 2000. Talment com la seva obra, els escrits aquí presentats abasten una temàtica molt àmplia, de manera que els autors els han agrupats en set categories temàtiques: el pensament econòmic, les polítiques públiques, el regionalisme econòmic, l'economia catalana, el País Valencià, la burgesia i el capitalisme financer a Catalunya, i, finalment, cultura i universitat. Tanmateix, tots comparteixen un fil conductor: l'estimulació de les idees i la incitació a la reflexió.

Llegint alguns dels articles, el lector se n'adona de l'escàs camí recorregut en aspectes tan importants com són els problemes i les mancances de la societat en general i de la catalana en particular. I és que sembla estrany que determinades crítiques escrites a

finals del franquisme siguin baluards que encara ara s'han de superar.

El llibre comença parlant d'una manera molt genèrica sobre el sistema capitalista i el possible sistema socialista que hauria de transformar la societat, una societat de la qual es retreu en certa manera la inactivitat, que, en lloc d'aprendre el que cal fer, s'encamina més a aprendre el que no s'ha de fer, talment com retornant a èpoques molt anteriors. Potser per això les referències a l'educació i a les baixes inversions hi són explícites en diversos moments. El món de les idees també hi és present d'una manera central quan es tracta de parlar d'economia i política, o potser caldria dir d'economia política, aquella nascuda amb Montchrétien i un xic deva luada a l'actualitat.

Si ens endinsem en els problemes concrets, en trobem uns quants de presents més que mai a la realitat actual. Crec que val la

pena reproduir textualment una frase corresponent a un article escrit l'any 1962 «el dèficit d'habitatges és degut a la impossibilitat, per part dels estrats socials amb rendes més baixes, de pagar els preus de venda actuals». També s'hi fa esment de la inadequació de les comunicacions per carretera, així com de l'alt cost que comporta circular per les autopistes catalanes. És arribats en aquest punt que s'introdueix el concepte de balança fiscal, tot i xifrant la diferència entre els diners recaptats a Catalunya i els que hi van tornar, l'any 1962, en 3.600 milions de pessetes. El problema, però, ve de més lluny. Ja a principis del segle xx, durant l'època de la Mancomunitat, el no traspàs dels impostos comportà haver de recórrer a un endeutament que l'any 1924 sobrepassava el que era considerat l'òptim tècnic. Es tracta d'un problema que encaixa perfectament dins del centralisme, no només polític, sinó financer, que hem patit al llarg de tants i tants anys. I és que passa el temps i els governants, però els problemes i les mancances romanen.

Així s'explica com massa sovint s'han cobert les febleses amb projectes mancats d'un estudi previ que permetessin desenvolupar allò més adient per a cada indret. En aquest sentit, es parla de la manca de preocupació per esbrinar quins són els sectors de la indústria catalana que disposen d'un potencial més gran i en els quals caldria centrar els esforços per tal d'ajudar-los a desenvolupar-se. També es recull tot un seguit d'articles que exposen la situació econòmica de llocs molt concrets, com ara Palamós, Tarragona o Lleida. Pel que fa al darrer cas, ja l'any 1970 se'ns comenta la necessitat de tancar íntegrament la cadena des de la producció fins al consum final, d'altra banda, la subsistència del sector es considera greument amenaçada.

Una de les mancances en què més s'incideix és la de disposar d'una banca catalana que contribuís a la industrialització i al desenvolupament econòmic del territori. Això que pot semblar poc important no és pas així, atès que la banca és la base del funcionament d'una estructura capitalista.

Així ho han posat de manifest figures com Cambó, Recasens o Sardà. Però, que no hi tenim les caixes, aquí a Catalunya? És cert, ara bé, es tracta d'entitats molt diferents amb un paper inferior al dels bancs dins de l'economia i en certs casos inferior àdhuc a llurs possibilitats. I és que les caixes s'han caracteritzat per mantenir una actitud més aviat conservadora, mostrant així la manca d'iniciativa i la subordinació que determinats articles del llibre critiquen, no només de la banca, sinó en general de la burgesia catalana, una actitud qual s'arrossega des del segle XIX i de la qual sembla que no se'n puguin desempallegar. De fet, en alguns dels articles recollits, Ernest Lluch explica com la burgesia catalana s'ha caracteritzat per no estar mai excessivament a prop del poder, fet que potser l'ha dut a no disposar de gaires recursos, i això podria haver estat un inconvenient que dificultà la creació, i sobretot el manteniment, d'algun gran banc català. D'aquesta manera, amb poca abundància de capital, era difícil d'entrar plenament dins d'una societat capitalista, puix aquesta, bé ho sabem, necessita un gran capital inicial.

En qualsevol dels casos, al llibre s'exposa com l'alta burgesia catalana ha mostrat gairebé sempre una predilecció més forta pel poder central que no pas per les seves arrels. Això ha fet que els que finalment s'interessessin per la cultura catalana fossin la burgesia mitjana vinculada a les arts i ensems els professionals liberals. És en aquest món on més es nota la manca de suport econòmic i polític que permeti a la cultura i a la llengua catalanes assolir un nivell de normalització semblant al de qualsevol llengua del seu entorn. Per veure-ho, només cal que ens fixem en la manca d'un instrument estable que permeti publicar en català en el camp de les ciències o de les humanitats. Arribats en aquest punt, una de les crítiques que s'expressa en els articles és l'escassa varietat d'idees presents en les publicacions que es fan en llengua catalana i que tot sovint posen massa atenció en els atacs externs, tot oblidant-se de

la feina que encara resta per fer dins la societat catalana. I aquesta no només cal fer-la entre els vinguts de més enllà del nostre territori, sinó molt especialment entre aquells catalans que un bon dia decidiren canviar de llengua com a expressió de classe social.

La cita de Sweezy sobre el seu mestre Schumpeter que apareix en un dels articles

em ve com anell al dit per resumir una manera de pensar i de fer, no sense que em dolgui dir que és cada cop més aliena en tots els àmbits: «no importava què pensàvem: l'essencial per a ell era que penséssim».

Carme Riera i Prunera
Universitat de Barcelona

BARBÉ I DURAN, Lluís

Literatura i economia: la història d'un amor impossible?

Sabadell: Fundació Bosch i Cardellach, 2003

Keynes valora la dificultat de l'economia i la necessitat de combinar diversos factors per tal d'arribar a ser un bon economista de la manera següent: «Cal que assoleixi un elevat nivell en diverses matèries i que combini talents que no se solen trobar plegats. Ha de ser matemàtic, historiador, estadista i filòsof (...). Ha d'estudiar el present a la llum del passat i amb vistes al futur. Cap part de la naturalesa de l'home o de les seves institucions ha de quedar fora de la seva consideració.»

En aquest quadern, l'autor fa un petit pols a l'estat de l'economia actual, deixant palès el divorci cada cop més profund entre el raonament i la formalització, introduït al principi del relat d'una manera talment metafòrica mitjançant l'enfrontament entre literatura i economia. Mentre la literatura ha begut i beu de la retòrica, les argumentacions, el discurs i finalment la persuasió; l'economia ha anat variant les seves fonts, i si bé va començar centrant-se en el discurs, va anar evolucionant fins a instal·lar-se en la lògica i basar-se així en les demostracions.

El professor Barbé fa un repàs històric d'aquesta evolució que ha sofert l'economia bo i explicant com el concepte d'*economia política* nasqué al segle XVII amb Montchrétien i es mantingué fins a finals del segle XVIII amb notables excepcions presents també durant el segle XIX. Fou una

època en què els anomenats «economistes clàssics» es podien confondre amb els filòsofs o els literats. Només cal llegir Smith, Carlyle, Marx, Mill o De Quincey per adonar-se'n. Ara bé, durant el darrer quart del segle XIX apareixen els anomenats «economistes neoclàssics» i amb ells el pas de l'*economia política* a l'*economia* sota l'apadrinament de Marshall. Des d'aleshores, l'economia passa a ser una ciència empírica on el predomini de la lògica per sobre de la retòrica és fonamental. Edgeworth, Cournot, Jevons i el propi Marshall comencen a parlar de la necessitat d'una estructura matemàtica forta. Tanmateix, el nivell d'erudició dels personatges esmentats els duu a mantenir un alt nivell literari. Ho defineix molt bé una citació de Keynes sobre Edgeworth que utilitza l'autor del quadern i que diu: «el lector quasi no sap si el que està integrant és un vers d'Homer o una abstracció matemàtica». Amb el temps, però, aquesta erudició es va perdre de manera que els economistes se centren gairebé exclusivament en l'entramat matemàtic. Un entramat del qual, primer, autors com Keynes i, després, autors com McCloskey, en critiquen la imprecisió dels supòsits inicials i àdhuc la pèrdua de vista del món real paradoxalment amagat sota un garbuix de lletres gregues. El més preocupant de tot això, però, és la inèrcia que es va reforçant amb pas del temps i que en Barbé diu molt encertadament